

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
О.М. БЕКЕТОВА

ЗАТВЕРДЖЕНО

Голова приймальної комісії

В. М. Бабасєв

«29» 03 2019 р.

ПРОГРАМА

вступного іспиту з української (державної) мови
(для іноземних громадян)

РІВЕНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ третій (освітньо-науковий)
СТУПІНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ доктор філософії

ХАРКІВ - 2019

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Мовна компетентність

Особа, яка вільно володіє державною мовою, має добре розуміти її структуру, знати особливості її словникового складу та граматичної будови, правила написання слів та їх використання в різних функціональних стилях, зокрема в офіційно-діловому.

Змістом мовної компетентності особи є знання про функціонування і системну організацію української мови на рівнях лексики, граматики, фонетики і фонології, орфографії, орфоєпії, пунктуації.

Зміст мовної компетентності

Нормативні документи про державну мову. Функції державної мови. Місце української мови серед мов світу. Походження й основні етапи розвитку української мови. Літературна норма і діалект. Явище суржику.

Усне і писемне мовлення як дві форми існування мови. Особливості української літературної вимови. Засоби милозвучності української мови.

Загальноживана лексика. Лексичне значення питомих і запозичених слів. Однозначні та багатозначні слова. Пряме і переносне значення слова. Поняття про антоніми, синоніми, омоніми, пароніми. Використання синонімічного багатства української мови. Явища міжмовної омонімії.

Стилістично маркована лексика (історизми, неологізми, терміни, просторічна лексика, жаргонізми). Фахова термінологія.

Уживання апострофа і м'якого знака. Правопис слів іншомовного походження. Правопис складних слів разом і через дефіс.

Типи словників української мови (енциклопедичний, орфографічний, орфоєпічний, тлумачний, фразеологічний, іншомовних слів, синонімів, словники спеціальної лексики, перекладні словники та ін.). Їхнє призначення.

Чергування приголосних при словотворенні.

Відмінювання загальних і власних назв, зокрема імен та прізвищ. Особливості написання іншомовних імен і прізвищ. Уживання великої літери в написанні назв установ, організацій, товариств тощо. Використання

складноскорочених слів (абревіатур). Специфіка вживання іменників чоловічого роду у формах родового і давального відмінків однини. Використання кличного відмінка у звертаннях.

Відмінювання прикметників. Уживання вищого і найвищого ступенів порівняння (простої і складеної форм). Творення присвійних прикметників. Правопис прикметникових суфіксів.

Відмінювання займенників. Написання неозначених займенників разом і через дефіс.

Відмінювання кількісних (власне кількісних, неозначено-кількісних, збірних, дробових) числівників. Поєднання числівників з іменниками. Лексичні засоби позначення часу.

Дієвідмінювання. Використання особових форм дійсного і наказового способів. Специфіка вживання форм майбутнього часу. Особливості використання активних дієприкметників. Українські відповідники до активних дієприкметників теперішнього часу російської мови. Написання *-н-* у суфіксах пасивних дієприкметників та *-нн-* у суфіксах спільнокореневих із ними прикметників. Уживання дієприслівників.

Правопис прислівників разом, окремо і через дефіс.

Варіативність уживання прийменників *у/в; з/із/зі/зо, під/піді* та ін. Специфіка прийменникового керування в українській мові. Українські відповідники до конструкцій російської мови з прийменниками *в, из-за, около, по, при, у* та ін. Особливості використання єднальних сполучників *і, й, та*. Уживання підрядних сполучників у складнопідрядних реченнях із підрядними з'ясувальними, причини, наслідку та ін.

Прості і складні речення. Їх використання в офіційно-діловому та науковому стилях. Розділові знаки в простому і складному реченнях. Розділові знаки в простому ускладненому реченні. Вставні і вставлені слова, словосполучення, речення. Відокремлені означення. Відокремлені обставини. Пряма і непряма мова. Розділові знаки при прямій мові. Способи заміни прямої мови непрямою.

Комунікативна компетентність (науковий стиль)

Комунікативна компетентність у межах наукового стилю ґрунтується на знанні структури, норм і функцій української мови у сфері науково-ділового спілкування, а також особливостей мовного оформлення текстів наукового стилю і дозволяє особистості реалізовувати її функціональні обов'язки, зокрема:

- створювати тексти наукового стилю усного і писемного мовлення;
- уміти аналізувати й реферувати тексти наукового стилю, готувати на основі опрацьованих текстів аналітичні огляди, довідки, висновки тощо;
- опрацьовувати відповідно до потреби тексти документів, які перебувають у службовому обігу;
- здійснювати монологічне та діалогічне (полілогічне) мовлення фахового спрямування (доповідь, звіт, промова, дискусія);
- дотримуватися норм української літературної мови в офіційному спілкуванні (в організації офіційних заходів, у науковому, корпоративному й адміністративному спілкуванні тощо);
- спілкуватися українською мовою на засадах соціальної та міжособистісної етики, моделюючи комунікативну поведінку відповідно до стратегій і ситуацій;
- обирати й застосовувати різні комунікативні стратегії для досягнення позитивного результату.

Зміст комунікативної компетентності

Стильова природа української ділової мови, її особливості (точність, нормативність, логічність та ін.), стилістичні норми мови і функції мовних засобів усіх рівнів в науковому стилі. Жанрова диференціація наукового стилю мовлення, структура й основні мовні характеристики. Лексика і фразеологія наукового стилю. Специфічні лексико-фразеологічні засоби в науковому спілкуванні. Формули ввічливості. Лексичні засоби висловлення

подяки, вибачення, згоди/незгоди, підтримки, схвалення, сумніву, занепокоєння, заперечення, попередження і т. ін. Мовні засоби формулювання думки, зокрема тези, антитези, мети, завдань, висновків і т. ін. у текстах публічних виступів і под. Стилiстичнi особливостi словотвору, специфіка побудови простих, складних і ускладнених речень, форм звертання тощо).

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ

Конкурсний відбір прийому в аспірантуру проводиться шляхом організації вступних випробувань за спеціальністю відповідно до програми вступних випробувань. Вступне випробування має встановити відповідність рівня знань та практичної підготовки вступників можливості навчання та комунікації (письмової та усної) державною мовою.

Визначення рівня володіння українською мовою відбувається у формі екзамену, який складається з усної та письмової частин. Екзамен проводиться на принципах співпраці та партнерства між екзаменатором і претендентом.

Структура екзамену

Екзамен складається з 2-х частин – усного та письмового блоків.

Мета і завдання усної частини екзамену – виявити вміння і навички вільного володіння українською мовою у сфері наукового мовлення.

У письмовій частині екзамену оцінюються вміння й навички претендента орієнтуватися у фаховому тексті; стисло перефразувати зміст речень, лаконічно формулювати тези, визначати суть і основний зміст документа; перевіряється обсяг лексичного запасу та знання фахової термінології, граматичних, орфографічних і пунктуаційних норм української мови, уміння будувати синтаксичні конструкції і визначати їхню відповідність різним комунікативним ситуаціям.

Структура усного блоку

Повідомлення-презентація на визначену тему (тема наукової роботи).

Структура письмового блоку

1. Лексико-граматичний тест (30 хв.)

2. Реферування тексту (30 хв.).

Реферування тексту передбачає стислий письмовий переказ українською мовою тексту обсягом 2500 - 3000 знаків (науковий текст за галуззю підготовки тощо).

Результат фахового випробування оцінюється в балах (максимально – 100, мінімально - 60 балів). Кожний етап випробування оцінюється окремо, загальна оцінка складається із середнього арифметичного суми балів за тест, реферування, комунікацію.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС
90-100	Вільне володіння мовою, правильне використання граматичних форм, слів за лексичним значенням, швидке реагування на комунікативну ситуацію, сформовані уміння творення наукового тексту (у частинах аналізу джерел, актуалізації проблеми, висновків, рекомендацій тощо)	A
82-89	Достатній рівень володіння мовою, правильне використання граматичних форм, частково правильне використання слів за лексичним значенням, адекватне реагування на комунікативну ситуацію, достатньо сформовані уміння творення наукового тексту	B
74-81	Достатній рівень володіння мовою, частково правильне використання граматичних форм, слів за лексичним значенням, не завжди адекватне реагування на комунікативну ситуацію, частково сформовані уміння творення наукового тексту	C
64-73	Достатній рівень володіння мовою, частково правильне використання граматичних форм, слів за лексичним значенням, адекватність реагування на комунікативну ситуацію залежить від додаткового пояснення (семантизації) викладача, уміння творення наукового тексту недостатньо сформовані	D
60-63	Необхідно допустимий рівень володіння мовою, частково сформовані уміння правильного використання граматичних форм, слів за лексичним значенням, реагування на комунікативну ситуацію засвідчує можливість вибіркового спілкування у прогнозованих	E

	ситуаціях, уміння творення наукового тексту несформовані	
0-59	Недостатній рівень мовної та мовленнєвої підготовки для навчання в аспірантурі	Fx

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шліхта Н., Шліхта І. «Основи академічного письма» / Методичні рекомендації та програма курсу. - Київ, 2016. – 58 с.
2. Волкотруб Г. Й. Стилїстика ділової мови : навч. посіб. / Г. Й. Волкотруб. – К. : МАУП, 2002. – 208 с.
3. Волкотруб Г. Й. Українська ділова мова : Практикум / Г.Й. Волкотруб, А. М. Венцковський. – К. : МАУП, 2003. – 156 с.
4. Діденко А. Н. Сучасне діловодство : навч. посіб. / А. Н. Діденко. – К. : Либідь, 2005. – 384 с.
5. Загнітко А. П. Українське ділове мовлення: професійне і непрофесійне спілкування / А.П. Загнітко, І. Г. Данилюк. – Донецьк : ТОВ ВКФ «БАО», 2004. – 480 с.
6. Іванова І. Б. Українське ділове мовлення : навч. посіб. / І. Б. Іванова. – Х. : ТМ «Парус», 2005. – 448 с.
7. Коваль А. П. Ділове спілкування / А. П. Коваль. – К. : Либідь, 1992. – 280 с.
8. Мацюк З. О. Українська мова професійного спрямування : навч. посіб. / З. О. Мацюк, Н. І. Станкевич. – К. : Каравела, 2005. – 352с.
9. Шевчук С. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підруч. – 3-тє вид., виправ. і доп. / С. В. Шевчук, І. В. Клименко. – К. : Алерта, 2012. – 696 с.